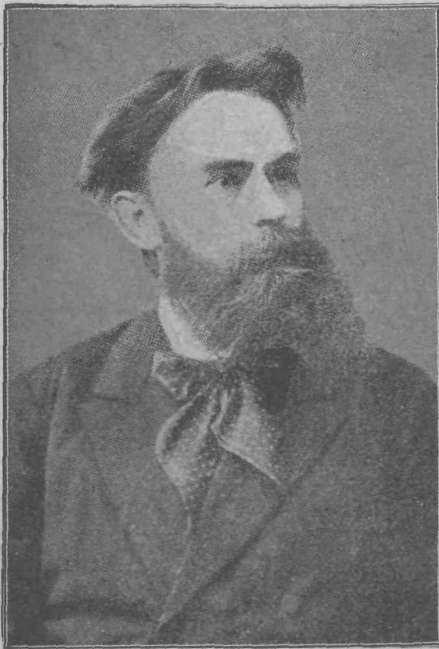

Josip Stritar

Prihodnjo zimo bo minilo 50 let, kar je doživela tedanja mladina vaših let posebno presenečenje. Mohorjeva družba je namreč izdala svojim udom za leto 1895. poleg drugih zanimivih knjig tudi knjižico za mladino »Pod lipo«, ki jo je spisal takrat že 59 letni pisatelj in pesnik Josip Stritar.

Knjižica je romala iz rok v roke, ker je bila pisana tako lepo po domače kot malo drugih. Otroci so se sami od sebe učili na pamet prijetnih in šaljivih pesmi, a tudi starejši so jih radi poslušali. Zelo jim je bila všeč tudi povest o Griškem gospodu.

V tistih časih je bilo po naših krajih mnogo starejših ljudi, ki niso znali brati. Saj so bile šole pred 50 leti dosti bolj redko sejane kot so dandanes, še manj pa jih je bilo, ko so bili tedanji starejši ljudje godni za šolo. Zato ni čudno, da tudi sicer razumni naši predniki niso znali

brati in pisati, ker pač v mladosti niso imeli ugodne prilike, da bi se tega naučili. Po naših domovih pa so tiste čase ljudje le mnogo brali, zlasti v zimskih večerih. Za to so uporabljali nas šolarje. Morali smo brati na glas, drugi so pa poslušali in pri tem opravljali kako ročno delo: luščili ali izbirali fižol in druga semena, tudi predli so še takrat, moški pa so popravljali kako orodje. Tako glasno branje je tudi nam šolarjem mnogo koristilo. Navadili smo se gladkega in razločnega branja in kaj dobro nam je dela pohvala starejših: »Ta pa bere kakor gospod na prižnici!« — Zato smo se tudi potrudili, da smo bili res vredni pohvale.

O Stritarju, ki je bil rojen v Podsmreki pri Vel. Laščah dne 6. marca 1836, se boste kaj več učili v šoli. Obiskoval je domačo velikolaško šolo v letih 1842.—1846., torej nekako pred sto leti. Nato je hodil v ljubljanske latinske šole in bil vedno odličnjak. Kot šestošolec je začel zlagati pesmi. Po končani gimnaziji je odšel na Dunaj in postal profesor. Ni pa vstopil takoj v državno službo, ampak je vzgajal na Dunaju sinove bogatih družin in se pri tem nadalje izobraževal. Naučil se je glavnih evropskih jezikov in prepotoval Švico, Francosko, južno Nemško, Češko in Italijo. Dalje časa se je mudil v Parizu.

Pozneje je vstopil na Dunaju v profesorsko službo. Tu je ustanovil s prijatelji književni list Dunajski Zvon. Vanj so pisali najboljši slovenski pesniki in pisatelji tistega časa. Stritar jim je

bil s svojimi nauki, razpravami in spisi najboljši učitelj in vzgojitelj. V Zvonu je tudi sam priobčil večino svojih najboljših spisov.

Njegova zasluga je tudi, da so začeli pisatelji bolj paziti na pravilnost in lepoto našega jezika. Stritar sam jim je bil pri tem najboljši vzornik, ker je pisal res nepopačeno slovenščino.

Iz življenja tega znamenitega moža priobčujemo še naslednji spis.

Spomini na pesnika Josipa Stritarja

Leta 1907. sem bil pisec teh spominov poslan na Dunaj k zborovanju vsega učiteljstva v bivši Avstriji. Potegovali smo se za izboljšanje gmotnega položaja.

Ob tej priliki sem obiskal tudi svojega sorodnika Stritarja Josipa v Aspangu daleč zunaj Dunaja.

Stanoval je tam v majhni svoji vili, ki je bila obdana z železno ograjo in z lepim vrtičkom. Vrata so bila zaklenjena. Nekajkrat sem pozvonil in trkal. Prišel je hišnik, nekak faktotum.* Prosil sem ga, naj me povede h gospodu prof. Stritarju. Rekel je, da ga ni doma, a če želim, me popelje h gospe. Na vsak način pa je zahteval posetnico, ki sem mu jo izročil. Začudil se je, ko jo je prebral, ker se pišem tako kot njegov gospod. Pojasnim mu, da sem njegov sorodnik in želim govoriti z njim. Omenil mi je, da gospa nerada sprejema obiske Stritarjevih rojakov. Ti pridejo iz Kranjske, večina teh postavi »süho robo« pred vilo in želi govoriti z gospodom profesorjem, trdeč da so sorodniki.

Gospa me je ljubeznivo sprejela. Stritarja ni bilo doma. Čakal sem ga dalj časa in že hotel oditi, ko pride naglih korakov domov. Ko se mu predstavim, me vpraša, čigav sin sem. Odgovorim mu: »Janezov.« — Njega se je prav dobro spominjal. Moj oče je bil njegov bratranec. Leta 1866. se je udeležil bitke pri Kustozi ter je bil tam težko ranjen. Ranocelniki so rano površno in nezadostno zdravili. Poleg rane se je napravil gnojen tvor. Očeta so zaradi tega poslali zdraviti se na Dunaj. Ob tej priliki je moj oče obiskal bratranca Stritarja, ki je bil takrat hišni učitelj v rodbini kneza Schwarzenberga. Knez je bil tudi v vojni pri Kustozi, zato je pridržal mojega očeta kot gosta in ga šele drugi dan poslal v bolnišnico. Stritar se je prav dobro spominjal tega obiska.

Nisva veliko govorila, ker se mu je mudilo h konferenci. Prijazno sva se poslovila z željo, da ga ponovno obiščem, kadar zopet pridem na Dunaj.

V Aspangu je živel Stritar po prvi svetovni vojni samo od borne pokojnine, ki mu jo je dala dunajska vlada. Trpel je veliko pomanjkanje, ker mu pokojnina ni zadostovala za nabavo živilskih potrebščin, zlasti še, ko so iste poskočile grozovito v ceni.

Iz Ljubljane so mu tedaj rodoljubi in njegovi častilci pošiljali razna živila in drugo, da se je vsaj za silo preživil. Pokrajinski namestnik Ivan Hribar mu je večkrat pripeljal razna živila, darovana od rodoljubov. Ker so se povojne razmere v Avstriji vedno bolj grozeče slabšale, je bil pesnik tako močno prizadet, da je dejansko stra-

* Človek, ki ga uporabljajo za vse.